

GRÄNSÄLVSKOMMISSIONENS YTTRANDE ANGÅENDE FÖRSLAG TILL VATTENFÖRVALTNINGSPLAN FÖR BOTTENVIKEN (SVERIGE) OCH VATTENFÖRVALTNINGSPLAN FÖR TORNE ÄLV (FINLAND) 2021–2027

Den mellanstatliga finsk-svenska gränsälvsöverenskommelsen (2009/10:212) har som ett av de centrala syftena (artikel 2) att samordna de program, planer och åtgärder i avrinningsdistriktet som behövs för att uppnå de mål som bestäms för vattnets kvalitet och hållbara nyttjande. Vidare betonas i överenskommelsens artikel 4 att bägge parternas myndigheter ska samverka sinsemellan för att uppnå de gemensamma kvalitetsmålen för yt- och grundvatten (artikel 2 a) i EU:s ramvattendirektiv. Gränsälvscommissionen ska enligt överenskommelsen (artikel 10 f) antingen tillstyrka eller avstyrka förslag till program och planer för avrinningsdistriktet.

Avrinningsområdesvis vattenförvaltning

EU:s vattendirektiv förutsätter att vattenförvaltningen utgår ifrån vattnets gränser, alltså avrinningsområdesvis, oavsett administrativa gränser. Ett gränsöverskridande avrinningsområde bör således betecknas och förvaltas som ett internationellt vattendistrikt, där berörda medlemsstaterna behöver samarbeta om vattenförvaltningen. Ett internationellt vattendistrikt är även motiverat utifrån finsk-svenska gränsälvsöverenskommelsen. Enligt gränsälvsöverenskommelsen artikel 1 punkt 3: "De områden som anges i punkterna 1 och 2 bildar ett finskt-svenskt avrinningsdistrikt (avrinningsdistriktet). Avrinningsdistriktets huvudsakliga geografiska omfattning illustreras av den bilagda kartan."

I praktiken har det gränsöverskridande avrinningsområdet Torne- och Muonio älv inte bildat ett internationellt vattendistrikt, i dess sanna bemärkelse, såsom förväntas av direktivet.

I Finland har vattendistriktet avgränsats i statsrådets förordning om vattenförvaltningsområden (1303/2004, där det konstateras att "Tillsammans med Sverige inrättas ett internationellt vattenförvaltningsområde i Torne älvs avrinningsområde, och med Norge i Tana älvs, Näätämöjokis och Pasvig älvs avrinningsområden enligt vad som särskilt bestäms om dessa i respektive internationella överenskommelse." Finlands ansvariga myndighet Lapplands närings-, trafik- och miljöcentral i Rovaniemi förvaltar den finska delen av avrinningsområdet i ett eget vattendistrikt.

I Sverige har vattendistriktet avgränsats i vattenförvaltningsförordningen (2004:660), där hänvisning görs till gränsälvsöverenskommelsen gällande finsk-svenska avrinningsområdet. Den svenska sidan av Torneälvens avrinningsområde förvaltas av Vattenmyndigheten i Bottenviken som har sitt kontor på Norrbottens länsstyrelse i Luleå. Den svenska delen av det gränsöverskridande avrinningsområdet Torne älv tillhör det större Bottenvikens vattendistrikt som sträcker sig från Västerbotten till Norrbotten.

Gränsälvscommissionen ger sitt stöd för en formalisering av det internationella avrinningsområdet Torne älv, som ett internationellt vattendistrikt, i linje med EU:s ramvattendirektiv (artikel 3) samt finsk-svenska gränsälvsöverenskommelsen (artikel 1 punkt 3). Avgränsningen kan ske som beskrivet i bilaga 10a; delen av Torne älvs avrinningsområde som ingår i Bottenvikens vattendistrikt separeras och ett nytt, gemensamt distrikt bildas med det nuvarande finska Torneälvsdistriktet.

Kommissionen lyfter att detta skulle kunna underlätta synkroniseringen av vattenförvaltningsarbetet mellan avtalsparterna och bidra till en närmare tillämpning av EU:s ramvattendirektiv samt principerna i UNECEs gränsvattenkonvention från 1992.

Gränsöverskridande samarbete

Det finns idag ett välfungerande gränsöverskridande samarbete när det gäller vattenförvaltningsfrågor mellan Vattenmyndigheten i Bottenviken, Natur-, trafik- och miljöcentralen i Lappland och finsk-svenska gränsälvscommissionen. Samarbetet har lett till skapandet av en gemensam sammanfattning av respektive regionala vattenförvaltningsplaner för Torneälvens område (bilaga 10a). Tiderna för de respektive samråden i Finland och Sverige för vattenförvaltningsplanerna har harmoniserats i den tredje förvaltningscykeln som en följd av samarbetet.

I Sverige har följande delar av samrådsmaterialet översatts till finska: en sammanfattning av åtgärdsprogrammet för Bottenviken (kap 8 i förvaltningsplanen), samt en MKB för åtgärdsprogrammet. Finska motsvarande myndigheten har översatt del 1 av vattenförvaltningsplanen för Torne älv till svenska. Respektive parter har enligt Esbo-konventionen notifierat grannlandet och i väsentliga delar sett till att samrådsmaterial finns översatt.

Utvecklingsmöjligheter

Det skapas i nuläget för bägge länderna en varsin förvaltningsplan och åtgärdsprogram för respektive del av Torneälvens avrinningsområde, vilket innebär att det finns två uppsättningar av varje produkt, som endast gäller inom respektive landsgränser. I en framtida mer regionaliserad vattenförvaltning kan det eventuellt skapas en separat, gemensam vattenförvaltningsplan samt åtgärdsprogram för Torne älvs internationella vattendistrikt.

Bildandet av ett formaliserat, internationellt vattendistrikt Torne älv med tillsatta resurser öronmärkta för en regional vattenförvaltning i avrinningsområdet skulle främja möjligheterna att uppnå målen i EU:s vattendirektiv. Förslagsvis skulle gränsälvscommissionen kunna ha en formell och mer aktiv roll i förvaltningen av Torneälvens vattendistrikt. Kommissionen har även lyft detta i [sitt yttrande till Miljödepartementet gällande vattenförvaltningsutredningen "En utvecklad vattenförvaltning" \(SOU 2019:66\)](#).

För det internationella vattendistriktet vore det lämpligt med ökad finansiering nationellt från båda länderna för utveckling av det finsk-svenska områdets vattenförvaltning och övervakning av vattnets status.

Skyddsområden

Vattendirektivet kräver att medlemsstaterna skapar skyddade områden för vatten som används eller avses att användas som dricksvatten. I Haparanda används ytvatten från Torne älv som råvatten för dricksvattenproduktion. Med anledning av detta skapas det ändamålsenligt ett vattenskyddsområde i Mattila för att skydda dricksvattentillgången i Haparanda kommun. På finska sidan används grundvatten som dricksvatten. Den finska lagstiftningen känner inte till denna typen av skyddsområden. I praktiken innebär detta att dricksvattentäkten i Mattila kan riskera att påverkas från finska sidan, som saknar ett motsvarande vattenskyddsområde.

Kommissionen vill lyfta att detta behöver särskilt uppmärksammas och uppmuntrar finska ansvariga myndigheter att vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa tillräckligt skydd för grannlandets dricksvattentäkt i gränsälven.

Med dessa kommentarer tillstyrker gränsälvscommissionen förslagen till vattenförvaltningsplan i Bottenvikens vattendistrikt, respektive Torne vatten distrikt.

Johan Antti
ordförande

Timo Jokelainen
viceordförande

Simja Lempinen
sekreterare

FÖR KÄNNEDOM:
Miljödepartementet
Finska Miljöministeriet

Figur 1. Finsk-svenska gränsälvsöverenskommelsens geografiska tillämpningsområde, gränsat med svart linje.